

שעור יג: השלמים (א)

טיב השלמים

Shiur #13: The Shelamim (part 1)

The Essence of Shelamim

(1) ויקרא ג, א-יז

(א) ואם-זבח שלמים קרבנו אם מן-הפקר הוא מקריב אם-זכר אם-נקבה תמים יקריבנו לפני ה': (ב) וסמך ידו על-ראש קרבנו ושחטו פתח אהל מועד וזרקו בנִי אֶהָרֶן הַכֹּהֲנִים אֶת-הַדָּם עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: (ג) והקריב מזבח השלמים אשה לה' אֶת-הַחֹלֶב הַמְכֻסָּה אֶת-הַקֶּרֶב וְאֶת כָּל-הַחֹלֶב אֲשֶׁר עַל-הַקֶּרֶב: (ד) ואת שְׁתֵּי הַפְּלִיֹּת וְאֶת-הַחֹלֶב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן אֲשֶׁר עַל-הַפְּסָלִים וְאֶת-הַיִּתְדֹת עַל-הַפֶּבֶד עַל-הַפְּלִיֹּת יְסִירָנָה: (ה) והקטירו אותו בִּנְי־אֶהָרֶן הַמִּזְבֵּחַ עַל-הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל-הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה':

(ו) ואם-מן-הצאן קרבנו לזבח שלמים לה' זכר או נקבה תמים יקריבנו: (ז) אם-כֶּשֶׂב הוא מקריב אֶת-קָרְבָּנוֹ והקריב אותו לפני ה': (ח) וסמך את-ידו על-ראש קרבנו ושחט אותו לפני מועד וזרקו בִּנְי־אֶהָרֶן אֶת-דָּמוֹ עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: (ט) והקריב מזבח השלמים אשה לה' חֹלֶבוֹ הָאֵלִיָּה תְּמִימָה לְעֹמֶת הָעֵצָה יְסִירָנָה וְאֶת-הַחֹלֶב הַמְכֻסָּה אֶת-הַקֶּרֶב וְאֶת כָּל-הַחֹלֶב אֲשֶׁר עַל-הַקֶּרֶב: (י) ואת שְׁתֵּי הַפְּלִיֹּת וְאֶת-הַחֹלֶב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן אֲשֶׁר עַל-הַפְּסָלִים וְאֶת-הַיִּתְדֹת עַל-הַפֶּבֶד עַל-הַפְּלִיֹּת יְסִירָנָה: (יא) והקטירו הפֶּהֶן הַמִּזְבֵּחַ לַחֵם אִשָּׁה לַה':

(יב) ואם עז קרבנו והקריבו לפני ה': (יג) וסמך את-ידו על-ראשו ושחט אותו לפני מועד וזרקו בִּנְי־אֶהָרֶן אֶת-דָּמוֹ עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: (יד) והקריב מִמֶּנּוּ קָרְבָּנוֹ אִשָּׁה לַה' אֶת-הַחֹלֶב הַמְכֻסָּה אֶת-הַקֶּרֶב וְאֶת כָּל-הַחֹלֶב אֲשֶׁר עַל-הַקֶּרֶב: (טו) ואת שְׁתֵּי הַפְּלִיֹּת וְאֶת-הַחֹלֶב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן אֲשֶׁר עַל-הַפְּסָלִים וְאֶת-הַיִּתְדֹת עַל-הַפֶּבֶד עַל-הַפְּלִיֹּת יְסִירָנָה: (טז) והקטירם הפֶּהֶן הַמִּזְבֵּחַ לַחֵם אִשָּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ כָּל-חֹלֶב לַה': (יז) חֲקַת עֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מוֹשְׁבֵיתֵיכֶם כָּל-חֹלֶב וְכָל-דָּם לֹא תֹאכְלוּ:

(2) בראשית מו, א-ה

ויסע ישראל וכל אשר-לו ויבא בארצה שבע ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק: ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה ויאמר יעקבו יעקב ויאמר הנני: ויאמר אנכי האל אלהי אביך אל-תירא מרדה מצרימה כי-לגוי גדול אשימך שם: אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם-עלה ויוסף ישית ידו על-עיניך: ויקם יעקב מבאר שבע וישאו בני-ישראל את-יעקב אביהם ואת-טפם ואת-נשיהם בעגלות אשר-שלח פרעה לשאת אתו:

(3) שמות כד, ג-ח

ויבא משה ויספר לעם את כל-דברי ה' ואת כל-המשפטים ויען כל-העם קול אחד ויאמרו כל-הדברים אשר-דבר ה' נעשה: וכתב משה את כל-דברי ה' וישכם בפקד ויבן מזבח תחת ההר ושתים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל: וישלח את-נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים: ויקח משה חצי הדם וישם באגנת וחיצי הדם זרק על-המזבח: ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר-דבר ה' נעשה ונשמע: ויקח משה את-הדם ויזרק על-העם ויאמר הנה דם-הברית אשר כרת ה' עמכם על כל-הדברים האלה:

(4) דברים כז, א-ח

ויצו משה וזקני ישראל את-העם לאמר שמר את-כל-המצוה אשר אנכי מצוה אתכם היום: והיה ביום אשר תעברו את-היַרְדֵּן אל-הָאָרֶץ אשר-ה' אלהיך נתן לך והקמת לך אבנים גדולות ושתים עשרה מצבה ככתב עליהן את-כל-דברי התורה הזאת בעברך למען אשר תבא אל-הָאָרֶץ אשר-ה' אלהיך נתן לך ארץ זבת חלב ודבש כאשר דבר ה' אלהי-אבותיך לך: והיה בעברכם את-היַרְדֵּן תקימו את-האבנים האלה אשר אנכי מצוה אתכם היום בהר עיבל ושתים עשרה מצבה ככתב עליהן את-המצוה הזאת: ובעת שם מזבח לה' אלהיך מזבח אבנים לא-תניף עליהם ברזל: אבנים שלמות תבנה את-המזבח לה' אלהיך והעלית עליו עולת לה' אלהיך: וזבחתי שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלהיך: וכתבת על-האבנים את-כל-דברי התורה הזאת באר היטב:

(5) ספרא ויקרא - דבורא דנדבה פרשה יג

ואם זבח שלמים קרבנו, רבי יהודה אומר כל המביא שלמים מביא שלום לעולם. דבר אחר שלמים שהכל שלום בהן הדם והאימורין למזבח החזה ושוק לכהנים העור והבשר לבעליו. ר' שמעון אומר מי שהוא שלום מביא שלמים ואין האונן מביא שלמים, אין לי אלא שלמים שהן של שמחה

(6) רשב"ם ויקרא ג:א

שלמים – מאחר שאינו לשון עולה אינו כליל, אלא לשון שלמים, שמשמע לשון נדר וצריך לשלם את נדרי, שהוא לשון תשלומים

(7) ר' יוסף בכור שור ויקרא ג:א

לכך נקרא שלמים, שממנו למזבח – האימורים, וממנו לכהנים – חזה ושוק, ממנו לבעלים – שאר הבשר, וזהו דרך שלום, שכולם אוכלים יחד.

(8) ר' יוסף בכור שור שמות כ"ט:א

ואחר כך האיל השני שלמים, שהוא דרך שלום וקירוב דעת, שממנו: למזבח האימורין, וחזה ושוק לכהן, ושאר הבשר לבעלים, ונראין כאוכלין ביחד, וזהו דרך שלום וקירוב הדעת

(9) ר'לב"ג ויקרא ג:א

וכבר נקרא שלמים מענין שלום, רוצה לומר שהוא יבוא אחרי היות שלום בין האדם למקום, ולזה היה ענינו שיאכלו בו על שולחן אחד הבעלים והכהנים וה' יתעלה; וזה, כי הדם והאימורים היו למזבח, וחזה ושוק לכהנים, והעור והבשר לבעלים;

(10) ר'ש ריגיו ויקרא ג:א

ומלת שלמים מלשון שלום אעפ"י שהן שני משקלים, כי השלום בלה"ק היא הצלחה, וקרבת שלמים הוא מרוב שמחה, פעמים ברכת ה' בכל אשר לו, או שהגיעו טובה גדולה וזובח שלמי שמחה להודות לה' חסדו ולספר טובו, ופעמים שנמלט מצרה, וזובח זבחי תודה להודות לה' כי גמל עליו וכמ"ש בפרשת צו, וע"י שמודה לאלהיו ומכיר טובו, מושך על עצמו חסד עליון, וישמור אותו השם ויהיה כל אשר לו שלום:

(11) הכתב והקבלה ויקרא ג:א

זבח שלמים – כן הוא קרוי בכל הפרשה ואין כן עולה וחטאת ואשם שלא נסמך להן מלת זבח, והטעם לפי שבשר השלמים נאכל לבעלים וקורא לבני ביתו ולאזהביו ומיודעיו שיאכלו מזבחם ובמושב רעים יהלל את ה' ויספר להם חסדיו, גם להרבות אוכלים שלא יבא בשר קדש לידי נותר לכן נקראו זבח שלמים, כי זבח הוא סעודה של שמחה כמו וקרא לך ואכלת מזבחך, כי זבח היום לעם בבמה, כי זבח משפחה לנובע, משא"כ שאר הקרבנות שאינן לסעודת הבעלים אינן קרוים זבח, וכבשי עצרת הם סעודת שמחה לכהנים (רנ"ו).

(12) שד"ל ויקרא ג:א

זבח שלמים – כמו זבחי שלמים עלי היום שלמתי נדדי על כן וגו', הוא זבח של שמחה ונאכל בחברה להרבות השמחה והשלום בעולם, ואולי נקרא כן מפני שנשלמה התאוה והתוחלת

(13) הואיל משה ויקרא ג:א

שלמים – מתרגום שד"ל נגלית דעתו שתיבת שלמים נגזרת משרש שלם בבנין פֶּעַל, זבח הבא לשלם איזה נדר. ואינו נראה כי נקדה הלמ"ד בלי דגש. על כן נראה לי שהתיבה נגזרת משרש שלם בבנין הקל שהוראתו היות שָלֵם, כמו מי הקשה אליו וישלם, וכן ויבא יעקב שלם. וקרובים לזה דברי רש"י שפירש שלמים מגזרת שלום, והם זבחים להודות לה' שהציל את בעליהם מכל צרה וברכם בשלום, ר"ל בהשלמת כל חפציהם. וברבות הימים נקראו בשם זה כל הזבחים הנאכלים לבעליהם, וכן בשופטים ויעלו עולות ושלמים.

(14) ר' דוד צבי הופמן ויקרא ג:א

יותר קשה לעמוד על טיבו של השם שלמים. בלשון יחיד הוא נמצא רק בעמוס ה':כ"ב: וְשָׁלֵם בְּאוֹרֵם שֶׁל הַרְשָׁב"ם וכמה מהאחרונים (ביר, קליפות), כי שלמים הם קרבנות שבהם משלמים חובות (נדריים ותודות) דחה כבר ויזל בראיות חותכות. שאם כן היה צריך שם-העצם לבוא בבנין פיעל: שָׁלֵם או שָׁלוּם, וגם העולה היתה צריכה להקרא בשם שלמים, כי מי שנדר עולה, חייב גם לשלם עולה. אחרים מציעים לבאר את השורש שלם במובן של תשלום גמול ומתרגמים שלמים – קרבן תודה (רוזנמילר, גזניוס, ווינר). אולם בצדק טוענים נגד דעה זו, שהיו מקריבים שלמים גם בעת צרה, כשבקשו שה' יצילם (השוה שופטים כ':כ"ו; כ"א:ד'; שמואל א' י"ג:ט'; שם ב' כ"ד:כ"ה). צונץ מתרגם: "קרבן סעודה"; מנדלזון: "קרבן שמחה". אולם יותר מכל מסתברת דעת חכמינו, כי שלמים נגזרת מן שָׁלוּם או שָׁלֵם. זה היה מציין את מצבו של המקריב, שהוא נמצא או במצב שלם לגמרי, ומכיר שהוא השיג את זה רק עלידי דביקותו בה' ונותן מבע להכרתו זו עלידי שלמים, או שהוא מבקש להשיג מצב של שלמות וישע, מכיון שנמצא במצב של יאוש ושואף שיהיה ה' בעזרו ויקיים אותו שלם. הוא מביע בשלמים שלו, כי הוא מבקש את שלומו רק בדביקות בה'. אך אם יקבלו את הדעה כי שלמים נגזר מן שלום, היו צריכים לבאר כמו רש"י ואחרים: שלמים – "שיש בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים". וכך היה השם מתאים עוד הרבה יותר. כי קרבן זה הוא סעודה משותפת למזבח, ולכהנים ולבעלים. הסעודה הזאת נקראת "סעודת שלום", = "זבח שלמים". היא מתארת את ההרמוניה שבין המקריב ובין ה' ועבדיו. וזהו טיבו המיוחד של קרבן זה המצינו מקרבנות אחרים. לכן קרובה ביותר היא הדעה, כי קרבן זה נקרא לפי כוונתו זו המיוחדת לו, כשם שעולה נקראה כך על שם שעולה באש. על-כלפנים מתוארת בקרבן זה ההתקשרות עם ה' שבה לבדה מוצאים את הישועה בעבר ולעתיד. התרגום שלנו "קרבן שלום" (Friedensopfer) מתאים לשתי התפיסות של חכמינו גם יחד, מכיון שהמושג שלום כולל גם ישע וגם שלמות.

השבעים מתרגמים: **Θυσία σωτηρίου**.

(15) ויקרא ז, יא-לח

וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה: אם על התודה יקריבנו והקריבו על זבח התודה חלות מצות בלולת בשמן ודקיקי מצות משחים בשמן וסלת מרבכת חלת בלולת בשמן: על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו: והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה' לכהן הזק את דם השלמים לו יהיה: ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל לא יגזיח ממנו עד בקר: ואם נדרו או נדבה זבח קרבנו ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת והנותר ממנו יאכל: והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף: ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת ממנו עונה תשא: והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף והבשר כל טהור יאכל בשר: והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה: ונפש כיתגע בכל טמא בטמאת אדם או בבבהמה טמאה או בכל שקץ טמא ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה' ונכרתה הנפש ההוא מעמיה:

וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל לאמר כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו: וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה ואכל לא תאכלו: כי כל אכל חלב מן הבמה אשר יקריב ממנה אשה לה' ונכרתה הנפש האכלת מעמיה: וכל דם לא תאכלו בכל מושבתיכם לעוף ולבהמה: כל נפש אשר תאכל כל דם ונכרתה הנפש ההוא מעמיה: וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל לאמר המקריב את זבח שלמיו לה' יביא את קרבנו לה' מזבח שלמיו: ידי תביאנה את אש ה' את החלב על החזה יביאנו את החזה להניף אותו תנופה לפני ה': והקטיר כהן את החלב המזבחה והיה החזה לאהרן ולבניו: ואת שוק הימין תתנו תרומה לכהן מזבחי שלמים: המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה: כי את חזה התנופה ואת שוק התרומה לקחת מאת בני ישראל מזבחי שלמים ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם מאת בני ישראל: זאת משחת אהרן ומשחת בניו מאש ה' ביום הקריב אותם לכהן לה': אשר צוה ה' לתת להם ביום משחו אותם מאת בני ישראל חקת עולם לדורם: זאת התודה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים: אשר צוה ה' את משה בהר סיני ביום צוה את בני ישראל להקריב את קרבניהם לה' במדבר סיני:

(16) ויקרא כג, טו-כב

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תהיינה: עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה': ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתים שני עשרנים סלת תהיינה חמץ תאפינה בבורים לה': והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר בן בקר אחד ואילים שנים יהיו עלה לה' ומנחתם ונספיהם אשה ריח ניחח לה': ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים: והניף הכהן אותם על לחם הבכרים תנופה לפני ה' על שני כבשים קדש יהיו לה' לכהן: וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו חקת עולם בכל מושבתיכם לדורתיכם: ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אותם אני ה' אלהיכם:

(17) במדבר י, יג-כא

וזאת תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו אל פתח אהל מועד: והקריב את קרבנו לה' כבש בן שנתו תמים אחד לעלה וכבשה אחת בת שנתה תמימה לחטאת ואיל אחד תמים לשלמים: וסל מצות סלת חלת בלולת בשמן ודקיקי מצות משחים בשמן ומנחתם ונספיהם: והקריב הכהן לפני ה' ועשה את חטאתו ואת עלתו: ואת האיל יעשה זבח שלמים לה' על סל המצות ועשה הכהן את מנחתו ואת נסכו: וגלח הנזיר פתח אהל מועד את ראש נזרו ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים: ולקח הכהן את הדע בשלה מן האיל וחלת מצה אחת מן הפל ודקיק מצה אחד ונתן על כפי הנזיר אחר התגלחו את נזרו: והניף אותם הכהן תנופה לפני ה' קדש הוא לכהן על חזה התנופה ועל שוק התרומה ואחר ישתה הנזיר יין: זאת תורת הנזיר אשר ידך קרבנו לה' על נזרו מלבד אשר תשיג ידו כפי נדרו אשר ידך בן יעשה על תורת נזרו: